

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
Наталії Валеріївни ТОЛОЧКО
«Становлення і розвиток телебачення на Закарпатті в
історичному, політичному, культурному контекстах»,
поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій
зі спеціальності 27.00.01- теорія та історія соціальних комунікацій

Дослідження особливостей функціонування телебачення Закарпаття в історичному, політичному і культурному контекстах є вимогою нашого бурхливого сьогодення так багатого на інформаційну агресію та етноінформаційний тероризм.

Дисертаційна робота є складовою частиною комплексної наукової теми кафедри журналістики Ужгородського національного університету «Становлення українських національних медіа: проблеми історії, мови й теоретико-практичної інновації».

Актуальність, новизна, завершеність та наукова цінність дисертаційного дослідження Н. В. Толочко не викликають сумнівів. Запропонована робота є однією з перших синтетичних спроб українських вчених здійснити осмислення специфіки функціонування телебачення Закарпаття як мультикультурного, поліетнічного регіону, де задовольняються інформаційні потреби не тільки української більшості, а й інших етнічних спільнот краю, що повинно сприяти створенню толерантної міжкультурної комунікації з державницьким інформаційним бекграундом. Проте, реалії останніх років свідчать про те, що всі практичні намагання держави у медіасфері не дали бажаних результатів. На жаль, за роки незалежності ні держава, ні наші медіа так і не спромоглися вибудувати інформаційну стратегію щодо задоволення інформаційних інтересів усіх представників українського суспільства та водночас убезпечити його від інформаційного (і не тільки!) сепаратизму.

Необхідно відзначити, що авторка досить вдало структурувала роботу – було «комплексно схарактеризовано зародження аудіовізуальних медіа дорадянського періоду; становлення і розвиток державного телебачення радянської доби, незалежної України, Суспільного мовлення; з'ясовано окремі особливості функціонування приватного телесегмента на Закарпатті; проаналізовано мовлення для етноспільнот, що компактно проживають у регіоні; окреслено перспективи розвитку телебачення у зв'язку з історико-культурною, суспільно-політичною своєрідністю регіону», а п'ять етапів, виділених дисертанткою, відображають основні історичні періоди розвитку телебачення Закарпаття, а також зміну науково-технічних можливостей та його сучасні тенденції.

У роботі вперше здійснено комплексне дослідження розвитку й функціонування основних історичних етапів закарпатського телебачення. Проаналізовано значну кількість емпіричного матеріалу з документів Державного архіву Закарпатської області, публікацій про аудіовізуальні медіа Закарпаття в періодичних виданнях із фондів Наукової бібліотеки УжНУ, Обласної наукової універсальної бібліотеки ім. Ф. Потушняка та друкованих ЗМІ Закарпаття від закінчення Другої світової війни до наших днів. Тим самим проаналізувати коло проблем, які до цього часу не були предметом спеціального наукового дослідження.

У дисертаційній роботі здійснено ґрунтовний огляд джерельної бази дослідження. На основі проаналізованих положень здобувач і сформулював основні цілі та завдання роботи.

Так, Наталія Валеріївна Толочко у своїй роботі накреслює такі головні завдання дослідження: сформулювати теоретичне наукове підґрунтя вивчення регіонального телебачення, визначити найбільш ефективний інструментарій; опрацювати емпіричний матеріал в історичному аспекті, розробити класифікацію основних етапів розвитку телебачення Закарпатської області; визначити характерні ознаки закарпатського

телебачення різних періодів з урахуванням етнокультурних рис краю; проаналізувати контент, дослідити проблематику, технічні й творчі потужності державного телебачення (сучасного Суспільного мовлення), приватних телеканалів Закарпаття з часів незалежності; виявити новітні тенденції телебачення Закарпаття, окреслити стрижневі проблеми й перспективи; виробити пропозиції щодо якісної трансформації закарпатського телебачення з урахуванням історичної, етнокультурної, політичної специфіки краю та крізь призму сучасних викликів, загроз; а запропоновані авторкою методи дослідження цілком дозволили реалізувати ці завдання

У результаті дослідження, як стверджує авторка, уперше було визначено особливості формування закарпатського телебачення залежно від інформаційної політики держав та державних утворень, до яких належало Закарпаття, а також досліджено специфіку розвитку телевізійних медіа в контексті суспільно-політичної ситуації в регіоні.

Не зупиняючись на змісті розділів, адже увагу привертають всі три практичні, дослідницькі розділи, необхідно відзначити висновки до кожного розділу дисертації, які привертають увагу своєю ґрунтовністю, і в яких здобувачка прагне дати власне визначення та бачення тих чи інших тенденцій, вказати на їх своєрідність.

Не можна не погодитися із тезою дисертантки у загальних висновках про те, що популяризація «Суспільним, як телеканалом, що представляє інтереси держави, псевдоспільноти «русинів» не може не викликати занепокоєння, оскільки «русинство» – політичне явище, що зародилося на території Закарпаття ще наприкінці ХІХ ст. у середовищі занепаду москвофільського руху, в період активізації національного відродження та державотворення. Тому будь-які спроби доведення унікальності жителів Закарпаття, відмінності їхньої мови від української, спрямовані на розпалювання ворожнечі, загрожують суверенітету нашої держави. У

цьому ж контексті важливими були і є науково-популярні програми патріотичного спрямування, орієнтовані на пропагування державної мови й територіальних діалектів, підвищення культуромовного рівня населення, примноження місцевої культури, збереження історичної спадщини, що слугуватиме руйнуванню міфів, подоланню стереотипів. Аналіз телепродукту демонструє значні прогалини в таких видах мовлення, особливо – відсутність патріотичної тематики на регіональному телеекрані, наслідки чого виявляються на рівні суспільно-політичних перетворень, культурних процесів, зокрема й міжетнічних непорозумінь, спровокованих неправильним трактуванням різних державних рішень» (стор. 182).

Не викликає сумнівів і твердження авторки про те, що «майбутнє регіонального телебачення Закарпаття безпосередньо залежить від якості цифрового мовлення в регіоні, охоплення яким залишається незадовільним у гірській місцевості, де відчувається гостра потреба встановлення додаткових телевеж. Перспективним може бути використання потужностей радіотелевізійних веж і можливостей провайдерів програмних послуг» (Але тут навряд чи можна обійтися без спеціальної державної програми фінансування). «У цій площині слід виробити чітку інформаційну стратегію з урахуванням специфіки окремих регіонів, зокрема Закарпаття, та у зв'язку з основними викликами. В іншому випадку прогалини в інформаційному забезпеченні закарпатців заповняють ЗМІ сусідніх держав, що особливо небезпечно в період військової нестабільності, зовнішніх загроз» (стор. 183).

Мабуть, варто чіткіше висловлювати думку про те, що всі без винятку держави-сусіди України проводять чітку політику денаціоналізації-асиміляції по відношенню до своїх національних меншин, української зокрема. На жаль, наша держава у цьому питанні дотримується інших поглядів, що часто й призводить до виникнення міжнаціональних

конфліктів та сепаратизму, і діяльність сучасних телеорганізацій Закарпаття тому може служити наочним прикладом (підрозділ 4.3. «Проблеми й перспективи телебачення Закарпаття – прикордонного, мультикультурного, поліетнічного українського регіону») – штучні викривлення (недостатнє, незбалансоване висвітлення або замовчування) інформації українського державного життя, надання ефірного часу псевдоетносу «русинів» тощо.

Не можна також оминати увагою і додатки до запропонованого дисертаційного дослідження, які не тільки ілюструють різні періоди розвитку телебачення Закарпаття, а й дають уяву про журналістську, а втім і просвітницьку діяльність здобувачки.

Безперечно, дисертація є результатом самостійного дослідження Наталії Валеріївни Толочко, в якому репрезентовані власні ідеї й наукові напрацювання, що дозволило реалізувати мету та вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення й висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Основні концептуальні ідеї, положення та висновки, оприлюднені у вітчизняних та зарубіжних публікаціях, належать безпосередньо авторці, а використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Але, попри значні переваги позитивних моментів дослідження, хотілося б висловити окремі зауваження та отримати відповіді на питання:

- Шкода, що авторка не скористалася фондами Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного в Києві, вони набагато більше регіональних...
- Виходячи з теми дисертаційного дослідження, хотілося б почути від здобувачки: як їй вдалося дослідити становлення і розвиток телебачення на Закарпатті саме в культурному контексті?

- Варто звернути увагу, що бренди Youtube, Facebook, Google, Twitter, Instagram, Telegram передаються в латинській транскрипції.
- Які ще практичні рекомендації для якісних змін інформаційного поля Закарпаття авторка може запропонувати (окрім будівництва телевеж у гірських районах та можливості окремими телеорганізаціями одержати державну підтримку, часткове фінансування роботи)?

Але попри означені зауваження, дисертаційне дослідження Наталії Валеріївни Толочко «Становлення і розвиток телебачення на Закарпатті в історичному, політичному, культурному контекстах» відповідає всім вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, що висуваються до кандидатських дисертацій. Робота характеризується актуальністю, новизною, належним рівнем наукового осмислення проблеми, зміст її виконано у межах спеціальності і профілю спеціалізованої вченої ради К 08.051.19 Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій зі спеціальності 27.00.01 — теорія та історія соціальних комунікацій.

Доктор наук із соціальних комунікацій, професор,
директор Інституту журналістики і масової комунікації
Класичного приватного університету

О. Богуславський

О. Богуславський

Перший проректор
Класичного приватного університету,
д. держ. упр., професор

П. Покатаєв